

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE EGÉSZSÉGTURISZTIKAI POTENCIÁLJÁNAK VIZSGÁLATA

Siskáné Dr. Szilasi Beáta

tanszékvezető egyetemi docens

*Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar, Földrajz Intézet, Társadalomföldrajz
Intézeti Tanszék, 3515 Miskolc-Egyetemváros, ecobea@uni-miskolc.hu*

Kivonat

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági helyzete jelentősen romlott 1990 után, nőtt a munkanélküliség és az elvándorlás. A krízist követően kiemelten fontos, hogy a megye számára gazdasági alternatívákat keressünk. A területnek jó adottságai vannak a turizmusfejlesztéshez, különösen a gyógy-és termálvizekhez kapcsolódóan. A tanulmányban meghatározásra kerül a turisztikai potenciál fogalma, az Észak-Magyarországi régió egészségturisztikai helyzete az elsődleges szuprastruktúra alapján. A mutatók további bontásával jellemzésre kerül a megye 15 kistérsége, valamint 4 kiemelt egészségturisztikai szempontból jelentős települése.

Kulcsszavak: egészségturizmus, turisztikai potenciál, elsődleges szuprastruktúra, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Abstract

In Borsod-Abaúj-Zemplén County became an economic crisis after 1990, increased the number of unemployed people and the emigration's rate. The crisis situation felt in the County and makes it all the more important to find economic alternatives. These areas have few resources that are attractive to the development of tourism, especially in the thermal-and health tourism. The aim of this study is the define the tourism potential, the health-touristical situation of North-Hungarian Region based on the primary suprastructure. The paper analyses the characteristics of the 15 statistical micro regions and 4 important health touristical settlements in Borsod-Abaúj-Zemplén County.

Key words: health tourism, tourism potential, primary suprastructure, Borsod-Abaúj-Zemplén County

1. Bevezetés

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági pozíciója 1990 után, az ipari szerkezetátalakítás következtében, jelentősen megváltozott. Egyrészt összefüggött ez a megye bányászati tevékenységének leépítésével, másrészt a nehézipari ágazatok (pl. kohászat) összeomlásával. Az ezt követő folyamatok több területen is jelentős változásokat idéztek elő, így például számottevően csökkent a munkahely kínálat,

ezzel szoros összefüggésben csökkent a foglalkoztatottak aránya és nőtt a munkanélküliség.

Magyarország és ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplén megye számára is, az adottságok alapján, fontos gazdasági szektorként jelenik meg az idegenforgalom és az ehhez kapcsolódó desztinációk kihasználtságának növelése, fejlesztése.

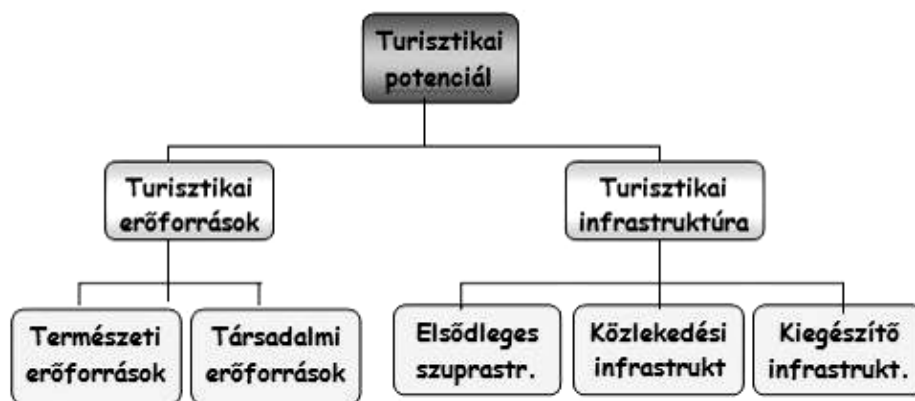
A turisztikai szektoron belül napjainkban az egyik legmeghatározóbb ágazat az egészségturizmus, köszönhetően egyedülálló termál-és gyógyvíz kincsünknek. Az ágazat jelentőségét és egyre dinamikusabb fejlődését az is alátámasztja, hogy 2011 az „Egészségturizmus éve” lett Magyarországon.

Az egészségturizmus egy összefoglaló kategória, mely két fő részből áll, az egyik a 'Prevenációs, Rekreációs turizmus', a másik a 'Gyógyturizmus'. Az előbbi további két fő kategóriára osztható: 1. Wellness, szabadidős sporttevékenység stb., 2. Medical wellness. A Gyógyturizmus további két kategóriája: 1. Rehabilitációs turizmus, 2. Orvosi tevékenységen alapuló gyógyturizmus (Kincses Gy., 2010). Összefoglalva az egészségturizmus tartalmazza az egészséggel kapcsolatos utazási típusokat, ahol a látogató alapvető motivációja egyfelől az egészségi állapot javítása, másfelől pedig annak megőrzése lehet (Tatár Cs., 2003).

Jelen vizsgálat az egészségturizmushoz kapcsolódó adatok elemzésével kíván betekintést nyújtani Borsod-Abaúj-Zemplén megye adottságaiba, abból a hipotézisből kiindulva, hogy ez a turisztikai típus javíthat a megye gazdasági helyzetén. A cikkben két fő téma vizsgálatának eredményei jelennek meg: az első részben áttekintésre kerül a megyét magába foglaló régió országon belüli helyzete. Majd meghatározásra kerül a turisztikai potenciál, és végül négy kiemelt mintaterület adatai alapján történik elemzés. A 4 mintaterület (település) kiválasztása az alapján történt, hogy az adott hely a megye jelentős, ismert fürdőhelye legyen. Ennek alapján került be a vizsgálatba: Miskolc (Miskolctapolca), Mezőkövesd (Zsóry), Sárospatak (Végardó), Tiszaújváros. Az adatok primer forrásokból származnak.

A turisztikai potenciál összetett fogalom (1. ábra), ez a vizsgálat alapvetően a szálláskínálathoz és kihasználtsághoz kapcsolódik, vagyis az elsődleges szuprastruktúrához.

Az elsődleges szuprastruktúrához tartoznak a vendéglátóhelyek is, azonban ezek idegenforgalomi kötődésének megítélése a szálláshelyekhez képest problematikusabb (nincs meghatározva, hogy az azokat igénybevevők hány százaléka tekinthető turistának). Azért is lényeges a szálláshelyek vizsgálata, mert ezek hiányában a legkiemelkedőbb vonzerő, illetve az annak értékesítésében közreműködő idegenforgalmi infrastruktúra sem garantálhatja az adott hely versenyképességének fenntartását (Michalkó G., 2007).

1. ábra. A turisztikai potenciált meghatározó tényezők (Bendek J., 2008 alapján, saját szerkesztés).

2. Az Észak-Magyarországi Régió egészségturisztikai helyzete

Magyarországon az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt mind a gyógyszállodák, mind a wellness szállodák aránya, bázisévnek véve a 2003/2004-es évet megállapítható, hogy a gyógyszállodák száma 14,6 %-kal, míg a wellness szállodák száma csaknem 300 %-kal (293,3%) nőtt. Eközben a szállodák száma csupán 3,9 %-os növekedést mutatott, a kereskedelmi szálláshelyek egységeinek a száma pedig 16 %-kal csökkent (Mányai R., 2008 alapján).

Ha megvizsgáljuk az egészségturisztikai szállások vendégforgalmát (1. táblázat), akkor láthatjuk, hogy a vendégek számát (288, 4%) és az eltöltött vendégéjszakák számát (250,4%) tekintve is kimagasló növekedés jellemző a wellness szállodákban. A gyógyszállodákban 43,2 %-kal nőtt a vendégek száma és az eltöltött vendégéjszakák esetében is 27,9 %-os volt a növekedés.

Az idegenforgalomban fontos kérdés, hogy a turista mennyi ideig marad az adott helyen, ennek mérésére az átlagos tartózkodási időt alkalmazzuk (vendégéjszakák száma / turisták száma), hiszen a helyi gazdaságra gyakorolt hatás annál jelentősebb, minél hosszabb időt tölt el a vendég a településen. Az 1. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy a szolgáltatás jellegének megfelelően a gyógyszállodákban átlagosan 4 éjszakát tartózkodnak a vendégek, míg a wellness szállodák esetében ez a többi kereskedelmi szálláshelyhez hasonlóan három éjszaka körül realizálódik.

A többnapos belföldi utak jellemzői közül az utazás fő célját tekintve megfigyelhető, hogy 2008-2010 között a második helyen az egészségmegőrzés

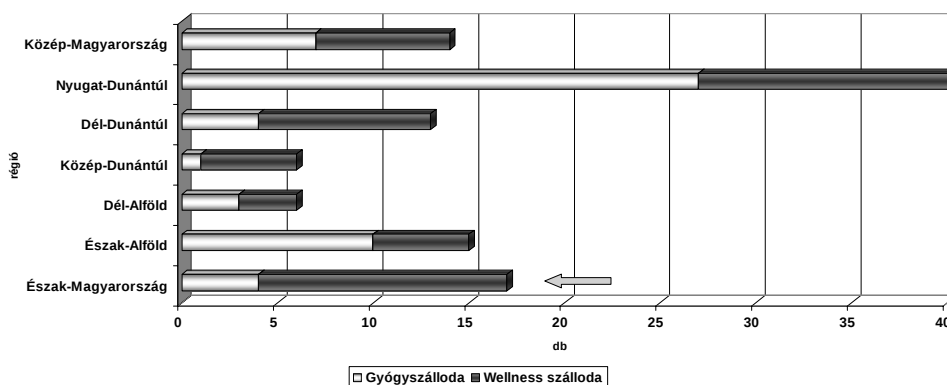
szerepelt a szállodák viszonylatában. Megvizsgáltam a turisták (pénz) költségeit is kiemelve a lakosság kiadásai közül a többnapos belföldi utak esetében az egészségturizmushoz kapcsolódó szegmenseket. Ennek alapján az egészségmegőrzésre, gyógyászatra és sportra vonatkozó kiadásokat tekintve növekedést figyelhetünk meg, 2008-2010 között az arány 2,25 %-ról 2,7 %-ra nőtt.

1. táblázat. Gyógy-és wellness szállodák vendégforgalma 2003-2007 (Mányai R., 2008).

	2003	2004	2005	2006	2007	2007/2003*
Gyógyszállodák vendégei (fő)	533	655	727	729	763	43,20%
Gyógyszállodák vendégéjszakái (ezer éjszaka)	2136	2497	2721	2653	2733	27,90%
Wellness szállodák vendégei (fő)	n.a.	155	283	508	602	288,40%
Wellness szállodák vendégéjszakái (ezer éjszaka)	n.a.	413	702	1255	1447	250,40%
Szállodák vendégei (fő)	4092	4571	5018	5134	5417	32,40%
Szállodák vendégéjszakái (ezer éjszaka)	11699	12639	13599	13701	14129	20,80%
Kereskedelmi szálláshelyek vendégei (fő)	6316	6616	7064	7183	7474	18,30%
Kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakái (ezer éjszaka)	18611	18900	19737	19652	20129	8,20%
Átlagos tartózkodási idő a gyógyszállodákban (éjszaka)	4	3,8	3,7	3,6	3,6	
Átlagos tartózkodási idő a wellness szállodákban (éjszaka)	n.a.	2,7	2,5	2,5	2,4	
Átlagos tartózkodási idő a szállodákban (éjszaka)	2,9	2,8	2,7	2,7	2,6	
Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (éjszaka)	2,9	2,9	2,8	2,7	2,7	

*a wellness szállodák esetében 2007/2004 Forrás: KSH

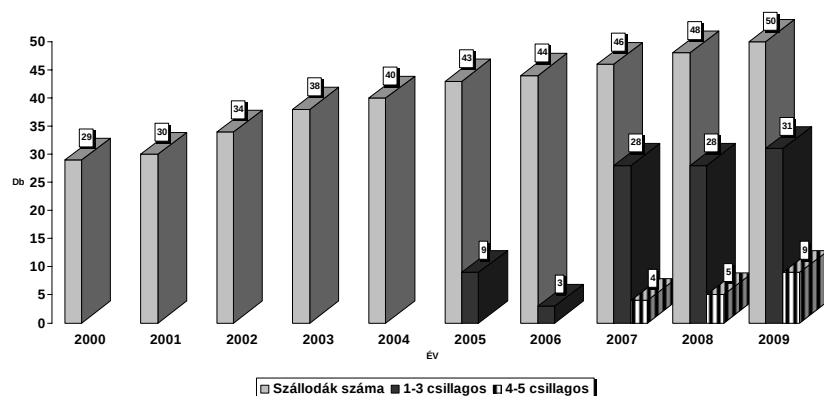
Hasonló tendencia figyelhető meg a turisztikai régiók vonatkozásában is, az Észak-Magyarországi Régióba egészségmegőrzési célból érkező turisták aránya 2008-2010 között 1,27%-ról 2,14%-ra nőtt. Ehhez a növekedéshez hozzájárul a régió egyre javuló szálláshelykínálata is, a 2. ábrán láthatjuk a 2007-es évben rendelkezésre álló kapacitást a gyógy-és wellness szállodák tekintetében.

Forrás: KSH

2. ábra. A gyógy-és wellness szállodák megoszlása Magyarországi régiókban 2007.

A 7 statisztikai régió között az Észak-Magyarországi Régió a második helyen áll 4 gyógyszállodájával (Eger, Jósvafő, Mezőkövesd, Tiszaújváros), valamint 13 wellness szállodájával (kiemelten Miskolc, Sárospatak, Tarcsl, Tokaj, Mezőkövesd). Ahhoz, hogy ezt a növekvő tendenciát továbbra is fenn tudjuk tartani, és a régió vonzó maradjon, a kapacitások színvonalának és minőségének növelése mellett tovább kell bővíteni a kínálatot. A 3. ábrán Borsod-Abaúj-Zemplén megye szállodáinak számát és megoszlását látjuk 2000-2009 között.

Forrás: KSH

3. ábra. Borsod-Abaúj-Zemplén megye szállodáinak megoszlása 2000-2009.

Általánosságban elmondható, hogy mindamellett, hogy a szállodák száma 29-ről 50-re emelkedett, jelentősen nőtt az 1-3*-os, valamint a 4-5*-os szállástípusok részesedése is.

3. Borsod-Abaúj-Zemplén megye egészségturisztikai jellemzése a turisztikai potenciál és a mintaterületek alapján

Borsod-Abaúj-Zemplén megye vizsgálata 15 kistérségének, valamint a fent említett 4 egészségturisztikai központnak a jellemzőivel történik. Az elemzés során a turisztikai potenciál meghatározására került sor kistérségi szinten az elsődleges szuprastruktúra alapján. Fontosnak tartottam a jövő szempontjából a megye egész területének jellemzését, valamint azon kistérségek pozíciójának meghatározását a megyén belül, melyek tartalmazzák a kiemelt mintaterületeket. A kistérségek esetében 5 mutatót választottam ki:

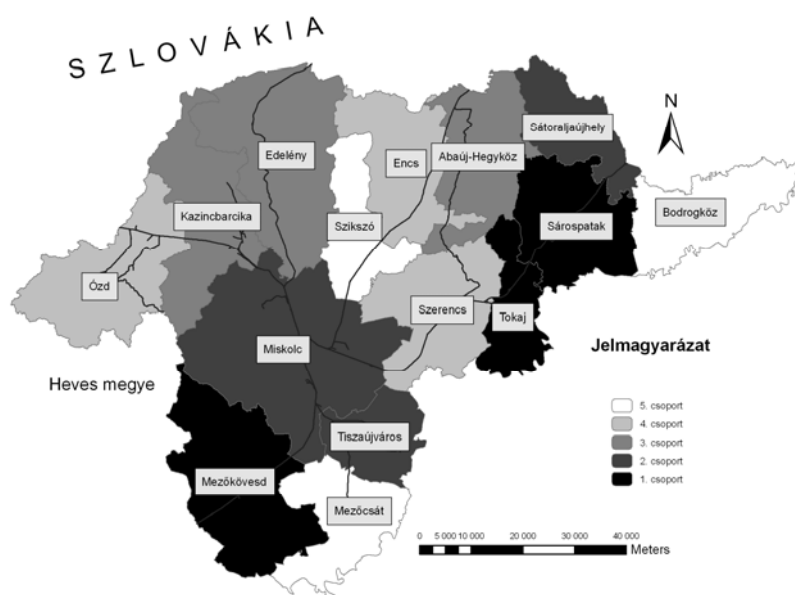
1. 100 000 lakosra jutó vendéglátóhelyek száma (2008)
2. 100 000 lakosra jutó vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2008)
3. 100 000 lakosra jutó vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2008)
4. 100 000 lakosra jutó külföldiek vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2008)
5. 100 000 lakosra jutó külföldiek által eltöltött vendégéjszaka száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2008)

Az adatok alapján a kistérségeket öt kategóriába soroltam (4. ábra) majd mindegyik kistérséghez egy új értéket rendeltem egy -2 +2 közötti skálán, annak alapján, hogy a kategóriák közül a minimum és maximum értékek között hol helyezkedett el. Az 5 mutató alapján a minimum érték -10, míg a maximum érték +10, amit az egyes kistérségek kaphattak (az érték a kistérség neve után zárójelben látható).

A csoportképző ismérvek alapján a kistérségek közül három (Bodrogközi (-10), Mezőcsáti (-9), Szikszói (-9)) került az 5. csoportba, a legrosszabb mutatókkal a Bodrogközi kistérség rendelkezik a vendéglátóhelyekkel és kereskedelmi szálláshelyekkel, valamint a külföldi vendégekkel való ellátottságban is. Egészségturisztikai szempontból sajnálatos tény, hogy a Mezőcsáti kistérség ilyen rossz helyzetben van, mivel az itt található 34-36 °C-os termálmedencével rendelkező fürdő fejlesztése a megye kínálatának bővítését szolgálhatná.

A 4. csoportban tartozó három kistérség (Encsi (-5), Szerencsi (-6), Ózdi (-7)) esetében a hiányosságok főként a kereskedelmi szálláshelyeknél jelentkeznek. A 3. csoportba tartozó kistérségeknél (Abaúj-Hegyközi (-2), Edelényi (-2),

Kazincbarcikai (-3)) már jelentős különbségek mutatkoznak. Míg a Kazincbarcikai kistérségben leginkább a vendéglátóhelyek és a szálláshelyek hiányoznak, addig az Abaúj-Hegyközi kistérség szálláshely potenciálja nagyon jó, a gondot itt inkább a külföldi vendégek csaknem teljes hiánya jelenti.

4. ábra. Borsod-Abaúj-Zemplén megye kistérségeinek megoszlása turisztikai potenciáljuk alapján (saját szerkesztés).

Az 1. és 2. csoport tagjai között találjuk azokat a kistérségeket, melyek a mintatelepüléseket is magukba foglalják. A 2. csoport (Miskolci (+2), Tiszaújvárosi (+5), Sátoraljaújhelyi (+6)). kistérségei az elsődleges szuprastruktúrát tekintve megfelelően ellátottak, Miskolc és Tiszaújváros a külföldi vendégek számára is nagyon vonzó. A Sátoraljaújhelyi kistérség annak köszönheti a csoporton belüli első helyét, hogy a legjobban ellátott a vendéglátóhelyeket tekintve. Borsod-Abaúj-Zemplén megyén belül három kistérség (Mezőkövesdi (+8), Sárospataki (+8), Tokaji (+9)) került az első csoportba. A Sárospataki és Mezőkövesdi kistérség a vendéglátóhelyek számát tekintve veszített pozíciót, a Tokaji kistérségnél pedig a rövid tartózkodási idő jelent problémát, vagyis a vendégéjszakák száma kevesebb.

Mivel a kistérségi jellemzés csak egy átfogó, általános képet ad a mutatók tekintetében, ezért fontos, hogy a településeket külön-külön is megvizsgáljuk. A 2. táblázat összefoglalva mutatja a 4 településen lévő fürdők általános jellemzőit.

2. táblázat. A négy vizsgált településen található fürdő főbb jellemzője.

Név	Település	Típus	Hőmérséklet	Összetétel	Betegségek
Zsóry Gyógy-és Strandfürdő	Mezőkövesd	gyógyfürdő	68-72	kéntartalmú, Ca-Mg-hidrogén karbonátos	reumás betegségek, ízületi gyulladások, anyagcsere probléma
Barlang- és Gyógyfürdő	Miskolctapolca	gyógyfürdő	28-31	Ca, Mg-hidrogén karbonát	gyulladásos betegségek, ízületi kopások, reumatikus betegségek
Termálfürdő Komplexum	Tiszaújváros	gyógyfürdő	57-65	sókoncentráció, NaCl, hidrogén-karbonát	izületi, nőgyógyászati és urológiai betegségek
Végardói Strandfürdő	Sárospatak	termálfürdő	38-47	Ca-Mg, Na-szulfát	izületi és érrendszeri megbetegedések, nőgyógyászati panaszok

A települések vizsgálatánál a következő 5 adatot választottam:

1. 1000 lakosra jutó szállodák száma (2009)
2. 1000 lakosra jutó vendégek száma a szállodákban (2009)
3. 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma a szállodákban (2009)
4. 1000 lakosra jutó külföldi vendégek száma a szállodákban (2009)
5. 1000 lakosra jutó külföldiek által eltöltött vendégéjszaka a szállodákban (2009).

Az összesített mutatók alapján kialakult skálán (-10; +10) egyedül Sárospatak (-1) került a negatív tartományba, aminek fő oka, hogy a településen csak egy szálloda üzemel, a későbbiekben azonban látni fogjuk, hogy a kereskedelmi szálláshelyek vizsgálatakor már egészen más lesz a pozíciója. Miskolc (+1) esetében az adatok csak a városra álltak rendelkezésre, mivel a jelenlegi statisztika nem adja meg azokat külön Miskolctapolcára. A népességszámhoz viszonyítva a város 17 szállodája megfelelő ellátottsági szintet

jelent, a lemaradás inkább a vendégek és az eltöltött vendégéjszakák számában jelentkezett. Mezőkövesd (+7) és Tiszaújváros (+7) azonos helyzete eltérő tényezőkből adódik, míg az előbbi esetében az erősséget a vendégek és vendégéjszakák száma adja, addig az utóbbinál a külföldi vendégek nagyobb aránya jelent előnyt.

A fürdők szolgáltatásait a turisták szélesebb rétegei veszik igénybe, akik a víz jótékony hatása miatt érkeznek a településekre, de nem feltétlenül szállodában, hanem vendégházakban, panziókban keresnek szállást. Ha a vizsgálatot kiterjesztjük a kereskedelmi szálláshelyekre, akkor a szállodák mellett mind a 4 településen találunk panziókat, nyaralóházakat, kempingeket. Ifjúsági szálló csak Sárospatakon és Mezőkövesden, gyógyszálloda pedig Tiszaújvárosban és Mezőkövesden található.

A kereskedelmi szálláshelyek kihasználtságát a 4. táblázatban láthatjuk, a négy település közül Miskolc van a legrosszabb helyzetben, vagyis a népességszámához viszonyítva kevés turistát vonz, akik rövid időt töltenek a városban. A legtöbb vendég Sárospatakon fordul meg, és 3-4 éjszakát marad a városban, a leghosszabb időt a turisták Mezőkövesden töltik el és a város másfélszer annyi turistát vonz, mint amennyi a népességszáma. Tiszaújvárosban annyi turista fordul meg, mint amennyi a lakosságszáma, és 2-3 éjszakát maradnak.

3. táblázat. A települések kereskedelmi szálláshelyeinek vendégforgalma (1000 főre) 2009-ben.

Település	Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (1000 főre)	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (1000 főre)
Mezőkövesd	1592	3992
Miskolc	552	1160
Sárospatak	1668	3650
Tiszaújváros	1066	2605

Sárospatak Végárdó városrésze nyaralóházas, falusias övezet, ezért a leginkább használt szállástípus a nyaralóház, a kemping és a panzió. A szlovák határ közelsége miatt a külföldi turisták napi rendszerességgel ingáznak a fürdőbe, így egy részük nem jelenik meg a szállást igénybe vevők körében. Tiszaújváros esetében is megjelenik a szálloda mellett a kemping és a nyaralóház, mint lehetséges szállás. Mezőkövesden a nyaralóházak és panziók vendégforgalma emelhető ki, de ennek mértéke sokkal kisebb, mint a szállodáké. Miskolctapolcán is jelentős a panziók és nyaralóházak forgalma. A külföldi és belföldi vendégek körében is jellemző, hogy a gyógyszállodában hosszabb időt töltenek

Mezőkövesden, mint Tiszaújvárosban. Mezőkövesden a turisták átlagosan 2,7, a külföldi turisták 3,1 éjszakát tartózkodnak, míg Tiszaújvárosban ezek az értékek 2,4-re és 2,7-re adódnak.

4. Összegzés

Összegezve a megye adottságait megállapítható, hogy a szálláshelykínálat megfelelő az egészségturizmushoz kapcsolódó területeken, azonban mindenképp szükség van további fejlesztésekre. A lehetőségek jobb kihasználására lenne szükség a Mezőcsáti és Miskolci kistérségben.

A négy település adottságait vizsgálva kitűnik, hogy Mezőkövesd, Sárospatak és Tiszaújváros az utóbbi évtizedben jobban használta erőforrásait, mint Miskolc-Tapolca.

A jövőben figyelembe kell venni, hogy a nemzetközi és országos szempontból is jelentős helyek fejlesztése mellett fontos a kínálatot teljessé tevő szolgáltatások biztosítása. A tartózkodási idő növeléséhez pedig szükség van az egészségturisztikai központok környezetének bevonására is, hiszen ezáltal a programkínálat jelentősen bővíthető.

Irodalomjegyzék

- Aquaprofit Műszaki, Tanácsadási és Befektetési Rt. (2007): Országos egészségturizmus fejlesztési stratégia, <http://www.nfu.hu>
- Benedek J. (2008): A turisztikai potenciál. Kurzusanyag, <http://cholnoky.ro/content>
- Kincses Gy. (2010): Az egészségügyi turizmus helyzete, jövőképe, szükséges fejlesztési irányai. Egészségpolitika, IME IX. évfolyam, 6.szám, pp: 5-12
- Mányai R. (2008): Turizmusfejlesztés-Egészségturizmus Magyarországon, előadás anyag, <http://www.tiszainform.com>
- Michalkó G. (2007): A turizmus szuprastruktúrájának földrajza. In: Magyarország modern turizmusföldrajza, Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs pp: 213-233
- Puczkó L. – Rátz T. (1998): A turizmus hatásai. Aula Kiadó Kft.-Kodolányi János Főiskola 416 p.
- Siskáné Szilasi B. (2009): Miskolc-Tapolca - Majd elválík? in: Szabó V.- Fazekas I. szerk.: Települési környezet. Rekreáció és turizmus a településeken, Debrecen, pp.: 79-85, ISBN 978-963-473-336-2
- Tatár Cs. (2003): Az egészségturizmus jelene és jövője Magyarországon. BGF KKFK Elektronikus Könyvtár, Budapest, pp: 8-11
- Tájékoztatósi adatbázis, <http://portal.ksh.hu>
- Országos területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer, <https://teir.vati.hu>
- <http://www.termalfurdo.net>